

ks. Henryk Sławiński

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Kontekstualne uwarunkowanie głoszenia katechez do młodzieży

Wpływ wychowawczy na młodzież obejmuje nie tylko werbalny przekaz pouczeń dydaktycznych, ale obejmuje również oddziaływanie przez przykład i grupę wychowawczą. To samo dzieje się w wydarzeniu, jakim jest przepowiadanie słowa Bożego do młodych. Na jego oddziaływanie duży wpływ ma osobowość mówcy, a więc to, czy jest autorytetem, a także środowisko, w którym młody człowiek może przyswajać usłyszane treści, mówić o nich i dzielić się tym, czego doświadczał, słuchając słowa. Biorąc pod uwagę te elementy procesu głoszenia i słuchania katechez, najpierw dokonamy teologicznego wprowadzenia osadzającego katechezę w teologii słowa Bożego. Następnie przypomnimy w dużym skrócie ciekawą etymologię terminu „katecheza”, po czym wskażemy na istotną treść katechez i omówimy zapotrzebowanie młodzieży na spotkania z autorytetem, odróżnimy go od idola i wskażemy na kilka przykładów świętych jako autorytetów wciąż atrakcyjnych dla młodzieży. Pod koniec wreszcie omówimy fakt, że skuteczny przekaz wiary dokonuje się wtedy, gdy towarzyszy mu doświadczenie wspólnoty wiary, wsłuchiwanie się w doświadczenie młodych i aktywność prospołeczna. Ważnym kontekstem katechezy jest więc doświadczenie wspólnoty i zaangażowania społecznego.

1. Bóg daje się ludziom poznać w Jezusie Chrystusie i zaprasza do dialogu

Pan Bóg podarował ludziom siebie w darze swojego słowa. Bóg przemówił w taki sposób, by ludzie mogli poznać zarówno Jego samego, jak i Jego zamiary względem ludzi. W ten sposób Bóg pozwala ludziom zrozumieć samych siebie i udziela odpowiedzi na najgłębsze pytania oraz zaspokaja pragnienia ukryte w sercu każdego człowieka¹. Bóg przemawia do ludzkich serc wprost przez głos

¹ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 23.

sumienia, które „jest najtajniejszym ośrodkiem i sanktuarium człowieka, gdzie przebywa on sam z Bogiem, którego głos w jego wnętrzu rozbrzmiewa”².

Bóg przemawia też nieustannie przez świat, który stworzył, a także przez ludzi, których uczynił swoim głosem, swoimi heroldami, mówiącymi w Jego imieniu. I wreszcie przemówił w sposób ostateczny i wyczerpujący we Wcielonym Słowie. „Wielokrotnie i na różne sposoby przemawiał niegdyś Bóg do ojców przez proroków, a w tych ostatecznych dniach przemówił do nas przez Syna. Jego to ustanowił dziedzicem wszystkich rzeczy, przez Niego też stworzył wszechświat” (Hbr 1, 1–2). Odwieczne Słowo Boga wkroczyło w ludzki czas i ludzką przestrzeń i zostało objawione ludziom w osobie Jezusa Chrystusa. „Bóg wypowiedział swoje odwieczne Słowo w sposób ludzki; Jego Słowo «stało się ciałem» (J 1, 14)”³. W Jezusie Chrystusie, Logosie, który stał się ciałem (por. J 1, 14), Bóg doprowadził swoje Objawienie do pełni, a szczytem tego objawienia jest dar Ducha Świętego Pocieszyciela (por. J 14, 16), którego zadaniem jest doprowadzenie ludzi do całej prawdy (por. J 16, 13)⁴.

W adhortacji *Verbum Domini* papież Benedykt XVI, za tradycją patrystyczną i średniowieczną, stwierdził o Wcielonym Słowie Bożym, że to „Słowo stało się krótkie [...] «małe», [...] stało się dzieckiem, aby słowo było dla nas uchwytnie”⁵. Słowo to posiada nie tylko głos, ale także widzialne oblicze Syna Bożego.

W innej swojej publikacji, to jest w pierwszej części książki zatytułowanej *Jezus z Nazaretu*, Benedykt XVI postawił pytanie dotyczące istoty posłannictwa Jezusa Chrystusa. Zapytał o to, co właściwie dał ludziom Jezus z Nazaretu swoim przyjściem na świat, skoro nie zaprowadził światowego pokoju, nie zapewnił powszechnego dobrobytu. W odpowiedzi stwierdził krótko, że Jezus dał ludziom Boga:

Przyniósł nam Boga, którego oblicze powoli odsłaniało się, poczynając od Abrahama, poprzez Mojżesza i Proroków, aż do piśmiennictwa dydaktycznego – Boga, który ukazał swe oblicze tylko w Izraelu i którego narody całego świata czyły w różnorodnych znakach będących cieniem rzeczywistości – tego Boga nam przyniósł, Boga Abrahama, Izaaka i Jakuba, prawdziwego Boga dał ludom całej ziemi⁶.

² Sobór Watykański II, konst. duszp. *Gaudium et spes*, 16.

³ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 1.

⁴ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 20.

⁵ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 12.

⁶ J. Ratzinger (Benedykt XVI), *Jezus z Nazaretu*, cz. 1, *Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Kraków 2007, s. 49.

Henri de Lubac SJ przytacza wypowiedzi wybranych ojców Kościoła, którzy znakomicie wyrazili sens Wcielenia Syna Bożego. Według św. Ireneusza

nie mogliśmy poznać w inny sposób rzeczy Bożych, gdyby nasz Mistrz, istniejący jako Słowo, nie stał się człowiekiem. Bowiem nikt inny nie mógłby nam opowiedzieć rzeczy Ojca, jak tylko Jego własne Słowo. Bo któż inny poznał istotę Pana? Któż inny był Jego doradcą?

A św. Grzegorz z Nyssy wyjaśniał: „Natura ludzka oświecana była stopniowo, by zjednoczyć się z Bogiem: najpierw przyszli prorocy i przykazania Prawa. Potem przyszedł [Ten, który jest] doskonały odbłask światłości”⁷. Henri de Lubac nawiązał też do wypowiedzi o Jules’a Lebertona, który w książce zatytułowanej *Le Dieu vivant (Bóg żywy)* zauważył, iż Jezus „samym pojawieniem się na ziemi, a zwłaszcza ukazaniem swej osoby”, przedstawił ludziom Boga wymowniej niż przez swe nauki⁸. Jezus całym sobą wskazywał na swe zjednoczenie z Ojcem. Mówił o tym wprost: „Ja i Ojciec jedno Jesteśmy” (J 10, 30), a w innym miejscu: „Ja Jestem drogą, i prawdą, i życiem. Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej, jak tylko przeze mnie” (J 14, 6–7).

Z kolei kanadyjski biblista René Latourelle rozwija maksymę znaną w teologii słowa: „Chrystus głosi Chrystusa” i stwierdza:

Chrystus, będąc Bogiem objawiającym, jest zarazem Bogiem objawionym. Prawdziwy Bóg, którego głosi, jest zarazem Bogiem, który w Nim jest rozpoznany. Chrystus jest równocześnie Bogiem, który mówi, i Bogiem, o którym się mówi, świadkiem i przedmiotem świadectwa, twórcą i przedmiotem objawienia, tym, który objawia misterium. Jako Słowo Wcielone jest objawiającym wyrazem Ojca. Jako słowo Boże jest osobową Prawdą, którą głosi i której naucza⁹.

To innymi słowami wyrażona świadomość bliska ojców Kościoła, „że kiedy głosi się Słowo, mówi się o Królestwie Bożym (por. Mk 1, 14–15), którym – jak w przekonujący sposób przypomina Orygenes – jest sama osoba Jezusa (*Autobasileia*)”¹⁰.

⁷ H. de Lubac SJ, *Słowo Boga w historii człowieka. Objawienie Boże*, przekł. B. Czarnomorska, Kraków 1997, s. 62.

⁸ H. de Lubac SJ, *Słowo Boga w historii człowieka. Objawienie Boże*, dz. cyt., s. 62.

⁹ R. Latourelle, *La Théologie de la Révélation*, b.m.w. 1963, s. 394–395; cyt. za: S. Moysa, *Słowo zbawienia*, Kraków 1974, s. 112–113.

¹⁰ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 93; por. Orygenes, *In Evangelium secundum Matthaeum* 17, 7, PG 13, 1197B; św. Hieronim, *Translatio homiliarum Origenis in Lucam*, 36, PL 324–325.

Człowiek został w taki sposób stworzony przez Boga, że jest zdolny do dialogu ze swym Stwórcą:

Każdy człowiek jawi się jako adresat słowa, zachęcany i wzywany, by włączył się w ten dialog miłości, dając wolną odpowiedź. Tak więc Bóg uczynił każdego z nas zdolnym do słuchania słowa Bożego i odpowiadania na nie. Człowiek jest stworzony w Słowie i w Nim żyje; nie może zrozumieć samego siebie, jeśli nie otwiera się na ten dialog. Słowo Boże ukazuje synowską i relacyjną naturę naszego życia¹¹.

2. Katecheza jako kontynuacja dialogu Boga z ludźmi

Kontynuacją dialogu Boga z ludźmi w Chrystusie jest katecheza. Etymologia nazwy „katecheza” wywodzi się od greckiego słowa *katechein*, co pierwotnie znaczyło „wołać z góry”, a także „wywoływać echo”, „znajdować oddźwięk” (*echein* – dźwięczeń; od *eche* – dźwięk)¹². W późniejszym czasie czasownik *katechein* zyskał znaczenie „pouczać”: greckie *katechidzo* znaczy „uczyć”. Owa etymologia słowa wskazuje na ciekawe rozumienie nauczania. Rozumiano je jako wypowiedanie głosu, który wywołuje echo, czyli znajduje odpowiedź, wywołuje konsekwencje. Głos nauczyciela jest jak gdyby świadomym echem pytania ucznia, i odwrotnie – odpowiedź ucznia jest echem wypowiedzi nauczyciela. Właśnie takie rozumienie katechizowania wskazuje na to, że nauczanie, jakim jest katecheza, nie jest czymś jednokierunkowym, nie dokonuje się tylko w sposób jednostronny, ale jest oddziaływaniem zamierzonym, skierowanym na celowe wywołanie sygnałów zwrotnych. Innymi słowy katechizowanie to nie tylko wykład, ale raczej rozmowa, z pytaniami i odpowiedziami¹³. W słownikowej definicji, podającej obiegowe znaczenie terminu, przez katechizację rozumie się nauczanie katechizmu¹⁴. Musi ono jednak być rozumiane zgodnie z etymologią jako dialog, rozmowa. Co więcej, we współczesnej katechetyce określanej teologią katechetyczną podkreśla się, że jest to dialog, który kształtuje rzeczywistość, wpływa na ludzkie życie¹⁵.

¹¹ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 22.

¹² W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1994, s. 258.

¹³ Jan Paweł II, *Katecheza środowowa*, (12 grudnia 1984), [w:] Jan Paweł II, *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela*, Città del Vaticano 1987, s. 13–14.

¹⁴ J. Tokarski, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1979, s. 348.

¹⁵ Zob. F. Blachnicki, *Kerygmatyczna odnowa katechezy*, Warszawa 2005, s. 118–130; T. Panuś, *Współczesne kierunki katechetyczne*, [w:] *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 109–197; K. Misiaszek, *Status metodologiczny teologii ka-*

W tym sensie katecheza bliska jest przepowiadaniu podczas liturgii, która aktualizuje zbawienie.

Etymologia słowa „katecheza” podkreśla ścisły związek słuchania z mówieniem. Słuchanie jest warunkiem dialogu, również dialogu zbawczego. W dokumencie *Fulfilled in Your Hearing...*¹⁶ opracowanym przez Komisję do Spraw Życia i Posługi Kapłanów przy Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych znalazło się bardzo ważne spostrzeżenie dotyczące głoszenia słowa Bożego, uwzględniające wskazania starożytnej retoryki i współczesnej teorii komunikacji międzyludzkiej: głosiciel słowa Bożego, w tym także głoszący katechezy do młodych, „musi być słuchaczem, zanim stanie się mówcą. Słuchanie nie jest odizolowaną chwilą. Stanowi ono sposób życia. Oznacza otwartość na głos Pana nie tylko w Biblii, ale także w wydarzeniach codziennego życia i w doświadczeniu naszych braci i sióstr”¹⁷. Refleksja ta została uzupełniona o przestrożę:

Jeśli jednak jesteśmy całkowicie nieświadomi bądź robimy wrażenie, że jesteśmy nieświadomi, w jaki sposób ludzie spędzają czas, jakie są ich zainteresowania, pochłaniające większość wolnego czasu, energii i pieniędzy, byłoby nam trudno uchwycić relacje pomiędzy ich życiem i Ewangelią albo wezwać ich do pełniejszej, bogatszej i głębszej odpowiedzi wiary¹⁸.

Nie można oczekiwać, że katechezy głoszone do młodzieży poprawią sytuację mieszkaniową lub obniżą bezrobocie, co jest tak poważnym problemem we współczesnej Europie. Tym jednak, co katechezy mogą sprawić, jest pomoc w uchwyceniu związku między niekiedy trudną rzeczywistością życia i słowem Bożym. Głosiciel katechez może pomóc młodym słuchaczom zrozumieć, a nawet doświadczyć, że Jezus Chrystus, Boży Syn, żyje pośród ludzi, że wszedł On

techetycznej (katechetyki), [w:] *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przyczyna, Kraków 2011, s. 85–94.

¹⁶ The Bishops' Committee on Priestly Life and Ministry. National Conference of Catholic Bishops, *Fulfilled in Your Hearing. The Homily in the Sunday Assembly*, Washington 1982; wydanie polskie: „Dziś spełniły się słowa Pisma...”. *Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*, red. H. Sławiński, Włocławek 2002 [dalej skrót: FIYH]. Polskie publikacje na kanwie tego dokumentu: H. Sławiński, *Podstawy przepowiadania liturgicznego. Propozycja amerykańska*, „Homo Dei” 254 (2000) nr 1, s. 80–93; H. Sławiński, *Między ciągłością a zmianą. Teoria homilii w Stanach Zjednoczonych po II Soborze Watykańskim*, Kraków 2008; W. Przyczyna, *Kaznodziejstwo dwudziestego pierwszego wieku*, „Ateneum Kapłańskie” 554 (2001), t. 137, z. 1.

¹⁷ FIYH, s. 70.

¹⁸ FIYH, s. 73.

w ludzką historię wypełnioną bólem i szczęściem, został ukrzyżowany, zmartwychwstał i żyje, i nigdy nie jest obojętny na los człowieka. Bóg, choć sam jest wszechmocny, uczynił człowieka wolnym i nadal respektuje ludzką wolność. To, że nie wszystko na świecie jest doskonałe, wynika nie z Jego słabości bądź obojętności, ale z nadużycia ludzkiej wolności.

Chrystus ukrzyżowany i zmartwychwstały albo, inaczej mówiąc, paschalne misterium Chrystusa jest centralną treścią katechetycznego nauczania. Dlatego co do istoty nauczanie katechetyczne jest niezmiennie, pozostaje takie samo przez wieki. Rozwija się natomiast jego rozumienie i sposób wyrazu dostosowujący zawsze do współczesnych adresatów.

Podstawą nauczania katechetycznego jest katechizm. Dla ułatwienia poznania misterium Chrystusa twórcy katechizmu już w potrydenckim katechizmie Piusa V usystematyzowali omówienie tego misterium w czterech częściach, które zachował także obowiązujący aktualnie *Katechizm Kościoła katolickiego* promulgowany przez Jana Pawła II dnia 11 października 1992 roku¹⁹. Te cztery części to:

Wyznanie wiary (*Credo*); liturgia święta ze szczególnym uwypukleniem sakramentów; zasady chrześcijańskiego postępowania wyłożone na podstawie przykazań; wreszcie modlitwa chrześcijańska [...]. Wszystkie cztery części są ze sobą wzajemnie powiązane: misterium chrześcijańskie jest przedmiotem wiary (część pierwsza); jest ono celebrowane i przekazywane w liturgii (część druga); jest obecne, by oświecać i umacniać dzieci Boże w ich działaniu (część trzecia); stanowi podstawę naszej modlitwy, której uprzywilejowaną formą jest *Ojciec nasz*; jest przedmiotem naszego błagania, uwielbienia i wstawiennictwa (część czwarta)²⁰.

3. Autorytet głosiciela katechez do młodzieży

Bardzo ważną rolę w przepowiadaniu do młodzieży odgrywa mówca. Zwykle najlepszym mówcą do młodych jest również ktoś młody, a z duchownych – młody wikariusz. Towarzyszy on młodzieży, spędza czas z młodymi w parafii podczas rekolekcji, pielgrzymek, zajęć katechetycznych, prób służby liturgicznej. Młodzi słuchają też chętnie ludzi starszych albo wręcz bardzo podeszłych wiekiem, o ile ci mają im coś do powiedzenia. Nie można inaczej wytłumaczyć fascynacji młodzieży papieżem, który jest starszy od niektórych o dwa, a od innych o trzy pokolenia.

¹⁹ *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994.

²⁰ Por. Jan Paweł II, konst. apost. *Fidei depositum* (11.10.1992), AAS 86 (1994), s. 113–118; tekst polski: *Katechizm Kościoła katolickiego*, dz. cyt., s. 5–9.

O fascynacji młodzieży starszą osobą rozstrzygają autentyczność i doświadczenie życiowe, z którego wiele można się nauczyć. Młodzież potrzebuje i szuka autorytetów. Takim autorytetem przez autentyczność życia, czyli spójność czynów i słów, była dla młodych matka Teresa z Kalkuty²¹. Takim autorytetem był papież Jan Paweł II, który dobrze znał życie. W swojej młodości, ale też i w późniejszych latach, wiele wycierpiał, lecz pozostał człowiekiem odważnym i pełnym nadziei. Dodawał odwagi innym zarówno swoim zawołaniem: „nie lękajcie się”, jak też podróżami do krajów ogarniętych konfliktami społecznymi i politycznymi.

Wielu współczesnych młodych zna św. Jana Pawła II czy bł. Matkę Teresę jedynie z opowieści o nich, z filmów i pozostawionego dziedzictwa. Mimo że osoby te znane są młodym ze środków społecznego przekazu, a nie z bezpośredniego spotkania, wywierając niemały wpływ na młodych – przekazują im chrześcijańskie orędzie²². Dobrze jest więc odwoływać się do takich autorytetów. Trzeba je jednak odróżnić od idoli, bo autorytetu nie można utożsamiać z idolem.

Według Hanny Arendt (1906–1975) autorytet jest czymś więcej niż tylko poradą, ale mniej niż rozkazem; jest on poradą, której nie wolno ignorować²³. Bardzo ważny w kulturze europejskiej termin „autorytet” wywodzi się od łacińskiego wyrazu *auctoritas* oznaczającego powagę, władzę, dostojność, prawa ojca wobec dzieci, moc prawa²⁴. Obecnie przez „autorytet” rozumie się czyjeś znaczenie, powagę w istotnej sferze życia, połączoną z wpływem na sposób myślenia, a nawet i postępowania innych²⁵. Idol natomiast to osoba popularna, ale niemająca wpływu na sposób myślenia i postawy innych²⁶.

Trzeba jednak dodać, że nawet respekt wobec autorytetu, który jest zarazem idolem, nie jest tożsamy z gotowością słuchaczy do zastosowania w życiu usłyszanych słów. Nawet sam Pan Jezus nie odniósł sukcesu komunikacyjnego w ta-

²¹ Por. J. Pock, *Zwischen Videoclips und SMS*, [w:] *Jugend und Predigt. Zwei fremde Welten?*, Hrsg. M. Meyer-Blanck, U. Roth, J. Seip, München 2008, s. 168.

²² Por. J. Pock, *Zwischen Videoclips und SMS*, dz. cyt., s. 169.

²³ Por. H. Arendt, *Między czasem minionym a przyszłym: osiem ćwiczeń z myśli politycznej*, Warszawa 1994, s. 151.

²⁴ Por. *Słownik łacińsko-polski*, t. 1, red. M. Plezia, Warszawa 1959, s. 309.

²⁵ Por. M. Müller, L. Honnefelder, *Autorität. I. Philosophisch*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 1, Hrsg. W. Kasper u. a., Freiburg–Basel–Rom–Wien 1993, k. 1298–1299; *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 1, red. S. Dubisz, Warszawa 2006, s. 158; H. Sławiński, *Źródła autorytetu kaznodziei*, „Ateneum Kapłańskie” 606 (2010) z. 2, s. 313–324.

²⁶ Por. L. Balcerowicz, *Uwagi o autorytecie*, [w:] *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, red. J. Jagiełło, Kraków 2008, s. 57–58; H. Sławiński, *Autorytet kaznodziei wsparciem autorytetu rodziców*, [w:] *Rodzina szkołą wartości*, red. A. Pryba, Poznań 2011, s. 133–142 (Colloquia Disputationes, 18).

kim stopniu, by wszyscy Jego słuchacze uczynili to, do czego tak przekonująco zachęcał.

W naszych czasach zaś niekwestionowanym autorytetem był Jan Paweł II, a i jego nauczanie napotykało na opór słuchaczy. Według ankiety przeprowadzonej na przełomie września i października 2007 roku przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na zlecenie Centrum Myśli Jana Pawła II papież z Polski pozostał ważnym autorytetem moralnym dla 94 proc. Polaków. Większość Polaków, około 70–80 proc., zgadzała się, że złem są eutanazja, aborcja i kara śmierci, ale już mniej niż połowa zgadzała się z nauczaniem Jana Pawła II na temat stosowania środków antykoncepcyjnych²⁷. Pomimo braku zgody z nauczaniem autorytetu ludzie – zwłaszcza młodzi – zawsze potrzebują i będą potrzebowali autorytetów, które ukazują zrealizowane możliwości człowieka.

4. Wzory osobowe dla młodzieży

Tymi, którzy mają najsilniejszy wpływ na młodzież, ze względu na swój heroizm, są młodzi święci. Trzeba pokazywać młodym te postacie. Trzeba przypominać ich realne zmagania o wierność Ewangelii w trudnym kontekście ich życia. W ostatnim czasie do ich grona zaliczona została na przykład Chiara Luce Badano (1971–1990) z małego miasteczka Sassello w północnych Włoszech. Wyrosła na szlachetną dziewczynę. Swoją postawą dała innym młodym ludziom przykład męstwa w obliczu przeciwności życiowych. Gdy Chiara Luce miała 17 lat, wykryto u niej raka kości. Lekarze nie dawali jej szansy na przeżycie. Została poddana naświetleniom i chemioterapii. Gdy straciła piękne włosy, mówiła: „To dla Ciebie, Jezu”. Cierpienia stawały się coraz silniejsze, a z czasem nie do wytrzymania. Lekarze proponowali morfinę albo inne silne środki uśmierzające ból. Chiara Luce zrezygnowała z nich. Chciała być przytomna. Mówiła, że może podarować Jezusowi tylko cierpienie, bo niczego więcej już nie ma. Okazywała w ten sposób heroiczną miłość do Jezusa. Gdy zbliżała się śmierć, dziewczyna powiedziała do swojej mamy: „Wiesz, mam, nie mogę już biegać, ale pomimo tego chciałabym – jak podczas zawodów olimpijskich – przekazać młodzieży płonącą pochodnię. Mają tylko jedno życie i warto je dobrze przeżyć. Ja idę do raju, tam nie będę więcej cierpieć i będę przeszczęśliwa”. Zmarła 7 października 1990 roku, trzy tygodnie przed swoimi dziewiętnastymi urodzinami. Już dwadzieścia lat później, 25 września 2010 roku, Chiara Luce Badano została ogłoszona błogosła-

²⁷ Por. J. Jagiełło, *Wprowadzenie: kryzys autorytetu – kryzys myślenia*, [w:] *O autorytecie*, dz. cyt., s. 9.

wioną²⁸. Rodzice uczestniczyli w uroczystości wyniesienia swojej córki do chwały ołtarzy. To przykład dla młodzieży i dla rodziców, że warto dobrze wychowywać swoje dzieci.

Inne przykłady: Piotr Jerzy Frasatti (1901–1925); ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984), o. Maksymilian Kolbe (1894–1941). Wszyscy oni nie stali się świętymi nagle. Dorastali do świętości, dobrze wykorzystując młodość – dwaj polscy święci dojrzewali w niełatwych życiowych warunkach²⁹.

Można też zaprezentować młodzieży innych polskich świętych i błogosławionych, a szczególnie tych, na przykładzie których można przedstawić wieloaspektowość miłosierdzia. Obok takich luminarzy, jak św. Jan Paweł II (1920–2005) i św. Faustyna (1905–1938), są wśród tych świętych także:

- św. biskup i męczennik Stanisław (ok. 1030–1079), który prosił króla Bolesława Śmiałego o miłosierdzie dla grzeszników. Sam został zamordowany za próbę uśmierzenia gniewu króla;
- św. brat Albert Chmielowski (1846–1916), znakomity malarz, który porzucił karierę, gdy namalował Jezusa umęczonego w cierniowej koronie i doznał olśnienia, że przecież On nadal cierpi w biednych i ubogich. Toteż brat Albert stworzył dla nich całą sieć przytułków;
- bł. Aniela Salawa (1881–1922), służąca, która z nędznego wynagrodzenia wspierała innych służących, będących w trudniejszej sytuacji niż ona. Przy jej trumnie w kościele Franciszkanów przy ul. Franciszkańskiej klękają biskupi i papież, mówiąc pokornie „módl się za nami”;
- św. Szymon z Lipnicy (ok. 1435–1482), znakomity kaznodzieja, który żył treścią głoszonego słowa, a podczas epidemii cholery oddał się posłudze chorym, nie szczędząc własnego życia;
- św. Jan Kanty (1390–1473), wielki uczyony swej epoki, który fundował obiady dla biednych studentów, przekazując im część ze stołu profesorskiego.

Trzeba by jeszcze wspomnieć: św. Józefa Sebastiana Pelczara (1842–1924), założyciela zgromadzenia sióstr sercanek, czy Stanisława Kazimierczyka (1433–1489), który zasłynął jako wybitny kaznodzieja zatroskany o biednych i chorych. Litania świętych jest bardzo długa.

Wszystkie zgromadzenia zakonne mogą pochwalić się sylwetkami swoich świętych założycieli oraz kandydatów na ołtarze. Wszyscy oni w jakiś sposób imponowali innym i pociągali innych za sobą do służby Bogu i ludziom. Promo-

²⁸ Por. G. Griesmayr, S. Liesenfeld, *Chiara Luce Badano: „Gott liebt mich doch!”*, Friedberg 2013; por. H. Sławiński, *Słowo na niedzielę. Homilie na rok B*, Kraków 2014, s. 40–41.

²⁹ Zob. I. Kosmana, *Rola wzoru osobowego w kształtowaniu chrześcijańskiego życia: studium z homiletyki na przykładzie św. Maksymiliana*, Niepokalanów 2013.

cja założycieli zgromadzeń zakonnych jest ukazywaniem młodzieży fascynujących ludzi, którzy wywarli wpływ na życie duchowe wielu młodych.

Dla przykładu warto przypomnieć, że ogromny wpływ na młodego Karola Wojtyłę miał księgowy, krawiec i mistyk z Krakowa, Jan Leopold Tyranowski (1901–1947), który sam, mając 34 lata, w 1935 roku przeżył przebudzenie wewnętrzne pod wpływem kazania w kościele na Dębnikach w Krakowie. Usłyszał wówczas i odniósł do siebie zachętę do bycia świętym. Zwykle kazanie dało impuls do całkowitej zmiany życia Jana Tyranowskiego, który z kolei zaczął gromadzić wokół siebie młodzież i głosił jej katechezy duchowe³⁰. Jednym z tych młodych był przyszły papież.

5. Przekaz wiary łączy z wstuchiowaniem się w doświadczenie młodych

Niezmiennie nauczanie Kościoła jest w każdym pokoleniu wyrażane w nowy, świeży sposób. Ten przekaz jest skuteczny wówczas, gdy słuchacze przekazują sygnały zwrotne, czyli tzw. *feedback*, polegający na dzieleniu się doświadczeniem wiary, tj. na interpretacji swojego życia przez pryzmat słowa Bożego. Metoda taka stosowana była w starożytnym katechumenacie i nadal jest stosowana w katechumenacie dorosłych oraz w różnych ruchach odnowy. Jest ona zgodna z zasadą retoryki i komunikacji międzyludzkiej przypomnianą przez papieża Franciszka w adhortacji *Evangelii gaudium*, traktującej o tym, że trzeba słuchać ludu, aby odkryć to, co wierni potrzebują usłyszeć, aby nigdy nie „odpowiadać na pytania, których nikt sobie nie stawia”³¹. Papież Franciszek zauważa, że

chodzi o powiązanie przesłania tekstu biblijnego z ludzką sytuacją, z tym, czym ludzie żyją, z doświadczeniem potrzebującym światła Słowa. Ta troska nie odpowiada postawie oportunistycznej lub dyplomatycznej, ale jest głęboko religijna i duszpasterska. W gruncie rzeczy jest „wrażliwością duchową, aby w wydarzeniach odczytywać przesłanie Boże”³².

Ujmując tę myśl pozytywnie, trzeba wstuchiwać się w głos młodych, w ich pytania, troski, radości i nadzieje. Zawsze warto dopuścić do głosu młodych z ich świadectwami na temat tego, co przeżywają. W ten sposób skomponowane zosta-

³⁰ Por. E. Konderak, *Krawiec Tyranowski*, „List” 10 (2005), <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/THO/krawiec.html> (20.02.2015).

³¹ Franciszek, adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 155; por. 154.

³² Franciszek, adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 154.

ło chociażby spotkanie papieża Benedykta XVI z młodzieżą w Krakowie na Błoniach w sobotę, 27 maja 2006 roku. Najpierw były postawione pytania ze strony młodych, a potem papież odpowiadał na nie. Dialog jest atrakcyjny. Posługiwał się nim Pan Jezus w licznych przypowieściach. Również ewangeliści wykorzystali dialog jako retoryczne narzędzie do skomponowania swych relacji o życiu i orędmu Pana Jezusa. Jeśli młodzież jest wysłuchana, sama potem chętniej słucha innych.

Papież Franciszek ze właściwym sobie realizmem i wrażliwością zauważa, że w spotkaniach z młodymi „nas, dorosłych, kosztuje słuchanie ich z cierpliwością”³³. Dodaje zarazem, że

gdy staramy się odczytywać znaki czasu w aktualnej rzeczywistości, jest rzeczą stosowną słuchać młodych i osób starszych. Jedni i drudzy są nadzieją narodów. Starsi wnoszą pamięć i mądrość doświadczenia, zachęcającą, by nie powtarzać niemądrze tych samych błędów z przeszłości. Młodzi wzywają nas do rozbudzenia i pogłębienia nadziei, ponieważ noszą w sobie nowe tendencje ludzkości i otwierają nas na przyszłość, abyśmy nie zamknęli się w nostalgii za strukturami i zwyczajami, które nie są już nosicielami życia w dzisiejszym świecie³⁴.

Kilka lat temu kwestia przepowiadania do młodzieży była głównym tematem spotkania homiletów obszaru języka niemieckiego, *Arbeitsgemeinschaft für Homiletik*, w dniach 25–29 września 2006 roku w Essen. Do publikacji naukowej wydanej po tym spotkaniu dołączono przemyślenia przedstawicieli młodzieży. Jeden z nich, Nikolaus Schneider, wyznał, że wzrastał w domu niekościelnym i niereligijnym. Decydującym drogowskazem na jego drodze wzrostu w wierze nie było słuchanie kazań czy katechez, ale spotkanie z zaangażowanymi ludźmi Kościoła: z nauczycielem religii, proboszczem i animatorem młodzieżowym w parafii. Istotne były także spotkania z innymi młodymi, którzy wierzyli i z którymi można było rozmawiać o wierze oraz o związanych z nią wyobrażeniach, pytaniach i wątpliwościach, a potem razem świętować, tańczyć i uprawiać sport. Ważne było też zaangażowanie w przygotowanie nabożeństw. Potem przyszedł czas odpowiedzialności za grupę w funkcji lidera, animatora³⁵. W końcu zrodziło się u owego młodego człowieka pragnienie zostania proboszczem³⁶. Wzajemne

³³ Franciszek, adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 105.

³⁴ Franciszek, adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 108.

³⁵ N. Schneider, *Zwei Typen von Predigt*, [w:] *Jugend und Predigt*, dz. cyt., s. 105.

³⁶ N. Schneider, *Zwei Typen von Predigt*, dz. cyt., s. 107.

słuchanie i interpretowanie życiowych wydarzeń w świetle nauczania Chrystusa i Kościoła odgrywa ważną rolę w doświadczeniu wiary.

6. Przekaz wiary łączony z aktywnością prospołeczną

Jesús Andrés Vela napisał, że „Młodzież współczesna ma dość naszego mówienia o Bogu (i o fałszywej miłości bliźniego); ona oczekuje solidarnego i sprawiedliwego działania”³⁷. Trudno się zgodzić z tak radykalnym stwierdzeniem. Niemniej jednak wyraża ono prawdę o tym, że młodzież jest wrażliwa na koherencję, na spójność słów i postępowania. Przepowiadanie do młodych powinno być związane z głoszeniem przez czyny. To znaczy, że słowu powinno towarzyszyć działanie na rzecz społeczeństwa. Młodzi angażują się w wolontariat, chcą coś czynić razem³⁸. Zauważył ten fakt papież Franciszek, pisząc:

Trzeba przyznać, że w aktualnym kontekście kryzysu zaangażowania i więzy wspólnotowych wielu młodych ludzi ofiaruje swą solidarną pomoc wobec chorób świata i podejmuje różne formy walki i wolontariatu. Niektórzy uczestniczą w życiu Kościoła, angażują się w grupach pełniących służbę lub w różne inicjatywy misyjne w swoich diecezjach albo w innych miejscach. Jakże to piękne, że młodzi są „pielgrzymami wiary”, szczęśliwi, że mogą nieść Jezusa na każdej ulicy, na każdym placu, w każdym zakątku ziemi!³⁹

W Niemczech i w Austrii młodzież katolicka skupiona w Bund der Deutschen Katholischen Jugend (BDKJ) organizuje akcje „72-Stunden Aktion”. Młodzi są gotowi poświęcić czas i siły na bezpłatną pracę – pomoc ludziom, którzy tej pomocy potrzebują⁴⁰. W Górnej Austrii podobna akcja organizowana jest przez młodych pod hasłem „72 Stunden ohne Kompromiss”, czyli „72 godziny bez kompromisów”. Na przykład w 2014 roku ten największy projekt socjalny młodzieży austriackiej organizowany przez „Katholischen Jugend Österreich” we współpracy z „youngCaritas” i „Hitradio Ö3” rozpoczął się w Wiedniu w środę 15 października 2014 o godz. 16.00 i zakończył w sobotę 18 października 2014 o 16.00. W Górnej Austrii natomiast został zrealizowany w dniach od 24 do

³⁷ J. A. Vela, *Das Paradigma pastoralen Handelns in der Jugendarbeit*, „Concilium” 43 (2007) nr 5, s. 591; J. Pock, *Zwischen Videoclips und SMS*, dz. cyt., s. 167.

³⁸ J. Pock, *Zwischen Videoclips und SMS*, dz. cyt., s. 167.

³⁹ Franciszek, *adhort. apost. Evangelii gaudium*, 106.

⁴⁰ Zob. <http://www.72stunden.de> (13.10.2014).

27 października 2014 roku⁴¹. Idea akcji wyrażona jest w lakonicznych sentencjach: „Zakasać rękawy, okazać zaangażowanie i siłę aż do ostatniej sekundy”⁴². W akcji tej biorą udział tysiące młodych z przekonaniem, że zaangażowanie społeczne może i powinno sprawiać radość.

Gdy w połowie czerwca 2013 roku głosiłem wykłady w Paderborn, usprawiedliwiono nieobecność kilkorga spośród studentów właśnie ich zaangażowaniem w taką akcję. Pomagali oni wówczas ludziom dotkniętym przez powódź.

Młodzi są szczególnie wrażliwi nie tylko na mówienie o Bogu, ale praktykowaniu na serio tego, co się mówi. Działalność charytatywna nie zastąpi przepowiadanego słowa, ale może je potwierdzić, uczynić wiarygodnym. Słowo nie traci swej wartości. Ono jest bardzo potrzebne, bo wyjaśnia doświadczenie, ale jednak doświadczenie powinno towarzyszyć słowu.

Podsumowanie

Młodzież potrzebuje i poszukuje osób charyzmatycznych, które potrafią zafascynować innych. Interesujące przemawianie do młodych nie jest ostatecznie kwestią wieku, ale raczej umiejętności zafascynowania. Chodzi tu o to, czy mówca jest w stanie opowiedzieć młodym o swoich doświadczeniach i przekonaniach w taki sposób, by rozpalic u nich podobną fascynację i przekonania. Również w odniesieniu do przepowiadania do młodych trzeba zastosować regułę *gratia supponit naturam*. Nawet najlepsze przesłanie domaga się autentycznego głosiciela, który je przekaze innym. Przepowiadanie do młodych jest w pierwszym rzędzie wydarzeniem, w którym ważną rolę odgrywają spotkania z autentycznym świadkiem wiary i wzajemne serdeczne relacje mówcy ze słuchaczami⁴³. Ogromną rolę odgrywa też środowisko, w którym młodzież może dzielić się doznaniem religijnymi, uczyć się języka religijnego i znaleźć zrozumienie dla swych wewnętrznych przeżyć, a także praktykować wiarę we wspólnocie z innymi.

Podsumowując, przypomnijmy, że treść katechez do młodzieży jest w swej istocie niezmienna. Powinna być ona wyrażona w kontekście rozpoznanych przez Kościół znaków czasu, na które składa się *genius loci et genius temporis*, czyli na przykład dla Światowych Dni Młodzieży w Krakowie w roku 2016 znakiem czasu jest orędzie miłosierdzia. Głoszenie niezmiennych katechizmowych prawd to nie

⁴¹ Zob. <https://www.72h.at/site/dioezese/oberoesterreich> (13.10.2014).

⁴² „Ärmel hochkrempeln, Engagement zeigen und powern bis zur letzten Sekunde” – por. <https://www.72h.at/site/presse/article/173.html> (13.10.2014).

⁴³ Por. J. Pock, *Zwischen Videoclips und SMS*, dz. cyt., s. 169.

tylko sprawa precyzyjnych sformułowań i wiedzy, ale przede wszystkim to kwestia udanych relacji budowanych na autorytecie mówcy, który żyje tym, co głosi, oraz tworzenie środowiska sprzyjającego rozwojowi wiary.

Streszczenie

Kontekstualne uwarunkowanie głoszenia katechez do młodzieży

Głoszenie katechez do młodych dokonuje się zawsze w określonym kontekście. Artykuł omawia najpierw katechezę z perspektywy teologii słowa Bożego, następnie wyjaśnia interesującą etymologię terminu „katecheza”, przypomina niezmienną istotę treści katechez oraz podkreśla, że na jej skuteczny przekaz wpływa doświadczenie wspólnoty wiary, wzajemnego wsłuchiwanie się i dzielenia interpretacją życia przez pryzmat słowa Bożego. W artykule omówiona jest także ważna rola autorytetu wpływającego na młodzież. Może nim być głosiciel katechez, o ile zachowuje spójność sposobu życia z nauczaniem. Fascynującymi autorytetami, wciąż atrakcyjnymi dla młodzieży, są święci. W kontekście Światowych Dni Młodzieży 2016 skoncentrowanych wokół słów „błogosławieni miłosierni” warto przypomnieć sylwetki młodych świętych czyniących miłosierdzie. Wśród nich jest wielu takich, którzy byli związani z Krakowem. Jak wieloaspektowe jest pojęcie miłosierdzia, tak różnorodni są święci, którzy je praktykowali. Tym, co najbardziej zostaje w pamięci, jest nie tylko treść, ale i doświadczenie wspólnoty i współuczestnictwa w ważnym wydarzeniu.

Summary

The Context of the Catechesis to the Young People

The catechesis to the youth is always delivered in the given context. This article explains first of all the etymology of the name “catechesis” and its meaning as seen through the lens of the theology of the word of God. The core of the catechetical message remains unchanged through the ages and organically identical with the salvific message of Jesus and his Apostles. What plays an important role in the sharing of faith is the vivid community of faith. Another important factor of the catechesis is the authority of the person, who preaches the word of God. One has authority, when that person lives according to the proclaimed message. The saints are the people who have authority and are still fascinating for the youth. It is right then – in the context of the approaching

World Youth Day in Krakow 2016, based on the words “Blessed are the merciful” – to point out at so many saints, who used their energy to express their love to God through the merciful service to the people in need. As being merciful is so divers, so different are saints, who practiced mercy. What remains after the catechesis is not so much the subject, but the whole context, the experience of the community and participation in a meaningful event.

Słowa kluczowe: młodzi, katecheza, Światowe Dni Młodych, autorytet, idol, święci

Keywords: youth, catechesis, World Youth Days, authority, idol, saints

Bibliografia

- Arendt H., *Między czasem minionym a przyszłym: osiem ćwiczeń z myśli politycznej*, przekł. M. Godyń, W. Madej, Warszawa 1994.
- Balcerowicz L., *Uwagi o autorytecie*, [w:] *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, red. J. Jagiełło, Kraków 2008, s. 52–58.
- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini* (30.09.2010).
- Blachnicki F., *Kerygmatyczna odnowa katechezy*, Warszawa 2005.
- Franciszek, Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangelii gaudium* (24.10.2013).
- Griesmayr G., Liesenfeld S., *Chiara Luce Badano: „Gott liebt mich doch!”*, Friedberg 2013.
- Hieronim, św., *Translatio homiliarum Origenis in Lucam*, 36, PL 324–325.
- Jagiełło J., *Wprowadzenie: kryzys autorytetu – kryzys myślenia*, [w:] *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, red. J. Jagiełło, Kraków 2008, s. 7–15.
- Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Fidei depositum* (11.10.1992), AAS 86 (1994), s. 113–118; tekst polski: *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994, s. 5–9.
- Jan Paweł II, *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela*, Città del Vaticano 1987.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994.
- Konderak E., *Krawiec Tyranowski*, „List” 10 (2005), <http://www.opoka.org.pl/biblioteka-/T/TH/THO/krawiec.html> (20.02.2015).
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1994.
- Kosmana I., *Rola wzoru osobowego w kształtowaniu chrześcijańskiego życia: studium z homiletyki na przykładzie św. Maksymiliana*, Niepokalanów 2013.
- Lubac H. de, SJ, *Słowo Boga w historii człowieka. Objawienie Boże*, przekł. B. Czarnomska, Kraków 1997.

- Misiaszek K., *Status metodologiczny teologii katechetycznej (katechetyki)*, [w:] *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przyczyna, Kraków 2011, s. 85–94.
- Moysa S., *Słowo zbawienia*, Kraków 1974.
- Müller M., Honnefelder L., *Autorität. I. Philosophisch*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 1, Hrsg. W. Kasper u. a., Freiburg–Basel–Rom–Wien 1993, k. 1298–1299.
- Orygenes, *In Evangelium secundum Matthaeum* 17, 7, PG 13, 1197B.
- Panus T., *Współczesne kierunki katechetyczne*, [w:] *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 109–197.
- Pock J., *Zwischen Videoclips und SMS. Jugendpredigt unter den Bedingungen der Medienkultur*, [w:] *Jugend und Predigt. Zwei fremde Welten?*, Hrsg. M. Meyer-Blanck, U. Roth, J. Seip, München 2008, s. 159–169.
- Przyczyna W., *Kaznodziejstwo dwudziestego pierwszego wieku*, „Ateneum Kapłańskie” 554 (2001) t. 137, z. 1, s. 30–37.
- Ratzinger J. (Benedykt XVI), *Jezus z Nazaretu, cz. 1: Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Kraków 2007.
- Schneider N., *Zwei Typen von Predigt*, [w:] *Jugend und Predigt. Zwei fremde Welten?*, Hrsg. M. Meyer-Blanck, U. Roth, J. Seip, München 2008, s. 105–107.
- Sławiński H., *Autorytet kaznodziei wsparciem autorytetu rodziców*, [w:] *Rodzina szkołą wartości*, red. A. Pryba, Poznań 2011, s. 133–142 (Colloquia Disputationes, 18).
- Sławiński H., *Między ciągłością a zmianą. Teoria homilii w Stanach Zjednoczonych po II Soborze Watykańskim*, Kraków 2008.
- Sławiński H., *Podstawy przepowiadania liturgicznego. Propozycja amerykańska*, „Homo Dei” 254 (2000) nr 1, s. 80–93.
- Sławiński H., *Słowo na niedzielę. Homilie na rok B*, Kraków 2014.
- Sławiński H., *Źródła autorytetu kaznodziei*, „Ateneum Kapłańskie” 606 (2010) z. 2, s. 313–324.
- Słownik łacińsko-polski*, t. 1, red. M. Plezia, Warszawa 1959.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes** (7.12.1965).
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst łaciński i polski*, Poznań 1968.
- The Bishops’ Committee on Priestly Life and Ministry. National Conference of Catholic Bishops, *Fulfilled in Your Hearing. The Homily in the Sunday Assembly*, Washington 1982; wydanie polskie: „*Dziś spełniły się słowa Pisma...*” *Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*, red. H. Sławiński, Włocławek 2002.
- Tokarski J., *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1979.
- Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 1, red. S. Dubisz, Warszawa 2006.
- Vela J. A., *Das Paradigma pastoralen Handelns in der Jugendarbeit*, „Concilium” 43 (2007) nr 5, s. 585–594.

Strony internetowe

<http://www.72stunden.de> (13.10.2014).

<https://www.72h.at/site/dioezese/oberoesterreich> (13.10.2014).

<https://www.72h.at/site/presse/article/173.html> (13.10.2014).